

УДК 330

С. М. Белінська,
к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв
М. А. Токар,
студент 615М групи,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

S. Belinska,
Ph.D. in Economics, Associate professor of Accounting and Auditing Department
Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv city
M. Tokar,
615m group student, Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv city

IMPROVEMENT OF INVESTMENT ACTIVITY STATE REGULATION PROCESS

Стаття присвячена удосконаленню системи управління інвестиційною діяльністю. Визначено, що головною умовою успішної політики залучення та використання іноземного капіталу в економіці України є створення сприятливого інвестиційного клімату. Доведено, що без іноземних інвестицій сьогодні складно розраховувати на досягнення економічного зростання та вирішення соціальних проблем.

The article is devoted to improvement of the investment activity system. Defined that the main condition of the successful policy in foreign capital attraction and usage in the Ukrainian economy is the creation of congenial investment climate. Proved that nowadays its hard to count on economic growth achievements and social problems solution without foreign investments.

Ключові слова: процес, система, інвестор, інвестиції, інвестиційна діяльність, державне регулювання, інвестиційна політика, органи державної влади, моніторинг.

Key words: process, system, investor, investments, investment activity, state regulation, investment policy, state power departments, monitoring.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Сучасні тенденції розвитку вітчизняної економіки показують, що, не дивлячись на позитивні зрушення останніх років, завдання залучення інвестицій в регіон стоїть як і раніше гостро. Світовий досвід свідчить, що країни не здатні вийти з економічної кризи без залучення та ефективного використання іноземних інвестицій, оскільки інвестиції не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, а також ринків товарів і послуг. Крім того, іноземні інвестиції, як правило, сприяють заходам з макроекономічної стабілізації, дозволяють розв'язувати окремі соціальні проблеми трансформаційного періоду. В умовах глобального дефіциту інвестиційних ресурсів, структурної перебудови еко-

номіки України, посиленні ролі регіонів в економічному житті країни актуальною проблемою виступає активізація інвестиційної діяльності на регіональному рівні. Головною увагою постають проблеми оптимізації джерел фінансування інвестицій та напрямків їх вкладання по регіонах країни.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження регіональних особливостей розвитку інвестиційної діяльності заслуговують на увагу В.С. Барда, І.А. Бланк, П.Ю. Беленького, О.Г. Гранберга, Б.М. Данилишина, М.І. Долішнього, С.І. Дорогунцова, О.О. Другова, І.П. Колота, Ю.А. Корчагіна, О.В. Кухленка, Ю.В. Орловської, Ш.Л. Розенфельда, А.І. Сухору-

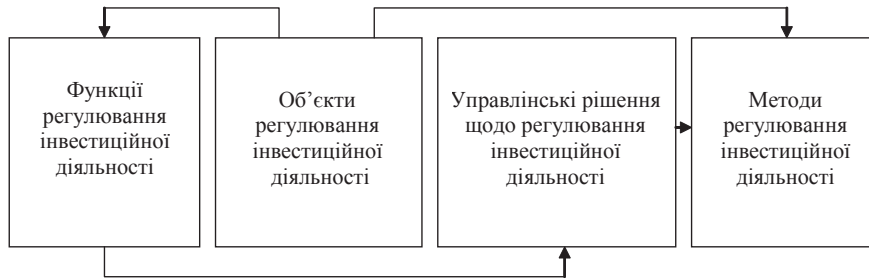

Рис. 1. Схема руху інформаційних потоків

Джерело: [5, с. 46].

кова, Д.М. Стеценка, Л.Г. Чернюк, М.Г. Чумаченка. Проте питання визначення подальших напрямів удосконалення процесу державного регулювання інвестиційної діяльності залишаються відкритими.

Відсутність належної системи управління інвестиційною діяльністю, невизначеність окремих теоретичних положень та потреба в практичних рекомендаціях щодо вирішення зазначених питань поки що не дає можливості говорити про вичерпну відповідь з цього питання.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є методичні аспекти та практичні заходи щодо удосконалення процесу державного регулювання інвестиційної діяльності. Відповідно до поставленої мети сформульовано наступні завдання:

- визначити головну умову успішної політики залучення та використання іноземного капіталу в економіці України;
- сформулювати висновки та визначити напрямки подальших досліджень для удосконалення процесу державного регулювання інвестиційної діяльності.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У перехідний до ринку період найбільшої деградації в Україні зазнала інвестиційна діяльність. Нині стан цієї сфери є досить складним унаслідок зниження ділової активності більшості суб'єктів господарювання, остаточного погіршення інвестиційного клімату та можливостей бюджетів усіх рівнів. Успішне вирішення цієї проблеми залежить від вдалої державної політики у сфері регулювання інвестиційної діяльності.

Водночас реалізація процесу державного регулювання у сфері інвестування ґрунтується на правовому, організаційному та інформаційному забезпеченні й моніторингу.

Державне регулювання інвестиційного осередку насамперед міститься в формуванні і виконанні державної інвестиційної політики, що являє собою систему заходів, які органи державної влади виробляють і використовують у процесі управління інвестиційною діяльністю господарського комплексу, що включає підприємства й організації всіх форм власності. Вона втілює в життя економічну, науково — технічну й соціальну політику держави за рішенням стратегічних і тактичних завдань у сфері державних перетворень.

Інформаційне забезпечення і моніторинг відтворюють стан капіталу галузей економіки, залучення інвестицій і здійснення інвестиційної діяльності, стан інвес-

тиційного потенціалу, а також діяльність суб'єктів та об'єктів інвестування.

Організаційне забезпечення полягає у формуванні державних органів регулювання в інвестиційній сфері. Воно також містить в собі організацію і технологію розробки та реалізації державних програм інвестування й забезпечення страхування інвестицій [4, с. 5].

Інвестиційна діяльність як у державі, так і в її регіонах є одним з основних напрямків розширення та відтворення основних фондів та виробничих потужностей господарства на базі науково-технічного прогресу, що уможливорює регулювання розвитку економіки, істотне підвищення її ефективності, а також на цій основі вирішення соціальних проблем (будівництво житла, об'єктів соціально-побутового призначення, комунального господарства тощо).

Усі методи державного регулювання інвестиційної діяльності є взаємозв'язаними, а тому застосування їх не може бути довільним. Кожна модель державної інвестиційної політики є певним поєднанням заходів та відповідних державних інститутів, що розробляють та реалізують ці заходи.

Відповідність організаційних форм і методів державного регулювання інвестиційної діяльності залежить від стану розвитку ринкових відносин, структури економіки та конкретної економічної ситуації. Недостатнє врахування взаємовпливу різних заходів інвестиційної політики може суттєво обмежити їхню ефективність.

Ми погоджуємось з думкою О.Є. Кузьміного, що трактування поняття "регулювання інвестиційної діяльності" є неоднозначним. Якщо йдеться про інвестиційну діяльність, то більшість авторів обмежуються лише державним регулюванням. За їх поглядом регулювання інвестиційної діяльності охоплює такі сфери, як державне управління бюджетними та позабюджетними коштами, які спрямовані на виробничий розвиток та капітальне будівництво. Дане бачення регулювання інвестиційної діяльності є однією з умов реалізації державної політики, що полягає у прийнятті законів та ряду інших нормативних актів, які регулюють інвестиційну діяльність в Україні.

Формами державного регулювання інвестиційної діяльності є: визначення пріоритетних сфер та об'єктів інвестування, податкове регулювання інвестиційної діяльності, регулювання інвестиційної діяльності через надання фінансової допомоги інвесторам, проведення відповідної кредитної та амортизаційної політики, регулювання участі інвесторів у приватизації, регулювання форм і умов фінансового інвестування, експертиза інвестиційних проектів у процесі державних інвестицій-

них програм, забезпечення захисту інвестицій, регламентування умов вивозу капіталу для здійснення інвестицій за кордоном. Таким чином, під об'єктом регулювання інвестиційної діяльності розглядається економічна складова інвестиційного клімату [5, с. 115]. Схема руху інформаційних потоків, які виникають під час регулювання інвестиційної діяльності наочно можна навести за допомогою рисунка 1.

Державне регулювання Інвестиційної діяльності, відповідно до ч. 3 ст. 12 Закону України "Про інвестиційну діяльність", здійснюється шляхом: подання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв; державних норм та стандартів; застосування заходів щодо розвитку та захисту економічної конкуренції; роздержавлення і приватизації власності; визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами; політики ціноутворення; проведення державної експертизи інвестиційних програм проектів будівництва; інших заходів [5].

Розглядаючи державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні, не можна залишити без уваги те, що на сьогоднішній день для покращення економічної ситуації, що склалася в країні потрібна регіоналізація. Регіоналізація управління економікою означає децентралізацію управління, при якій центральні органи влади делегують регіональним органам повноваження та відповідальність за ефективне прийняття рішень з питань розвитку відповідного регіону. Під "регіоном" у цьому випадку розуміється адміністративно-територіальна одиниця: район або область. Необхідність регіоналізації управління викликана розвитком масштабів суспільного виробництва, ускладненням управління і зменшенням можливості враховувати особливості кожного регіону.

Однією з проблем в інвестиційній сфері України та її регіонів є недостатність фінансових ресурсів та незначні можливості їх залучення. Ще однією важливою проблемою для України та її регіонів є процес консервації інвестицій, тобто інвестування лише в торгівлю, послуги, а не в сільське господарство та виробничі галузі.

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється в кожній державі, і необхідність його активізації залежить від стану інвестиційних процесів у країні й рівня розвитку економіки в цілому. Регулювання являє собою цілеспрямовані процеси, здійснювані на основі певних форм і методів впливу, які забезпечують ефективний розвиток економічних процесів у країні. Воно поєднує в собі систему законодавчих, виконавчих і контролюючих заходів, здійснюваних відповідними державними установами й громадськими організаціями. Нагромадження капіталу являє собою найважливіший об'єкт державного регулювання, тому що, створюючи додаткові стимули й можливості для інвесторів, держава впливає на економічний цикл, структуру виробництва, зайнятість, платіжний баланс та інші об'єкти регулювання [6, с. 152].

Об'єктом інвестиційної політики постає господарський комплекс країни, суб'єкти інвестиційної політики — центральні органи державної влади, органи регіонального й галузевого управління, керівники підприємств і організацій.

Інвестиційна політика держави потребує певного механізму її реалізації, що визначає форми й методи управління інвестиційною діяльністю. Реальний стан і напрями розвитку даного механізму відображаються в законодавчій базі, що регулює інвестиційні процеси. Окремі елементи механізму зафіксовані в 1991 р. у Законі України "Про інвестиційну діяльність" [6, с. 9].

На черговий розвиток механізму стимулювання інвестицій була спрямована розробка й затвердження ряду Указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, що нормативно — регулюють акти міністерств і відомств, що стосуються створення й застосування окремих економічних форм і методів управління інвестиційною діяльністю.

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється у двох формах:

— керування державними інвестиціями (прямий вплив) полягає в тому, що держава може виступати в ролі інвестора галузей і виробництв, продукція яких має загальнонаціональний характер;

— регулювання умов інвестиційної діяльності й контроль над їхнім виконанням всіма суб'єктами інвестиційної діяльності (непрямий вплив). До цього впливу відносяться: створення зручних економічних умов для розвитку інвестиційної діяльності, податкова політика (податкові пільги), амортизаційна політика (застосування методів прискореної амортизації), розширення використання засобів населення і інших позабюджетних джерел.

Регулюванням інвестиційної діяльності можна назвати процес взаємодії функцій, об'єктів, управлінських рішень, а також методів регулювання, який спрямований на поліпшення результатів інвестування та на інвестиційний процес.

До законодавчих актів, за допомогою яких здійснюється регулювання інвестиційної діяльності слід віднести такі Закони України, як "Про інвестиційну діяльність" (1991 р.), "Про режим іноземного інвестування" (1996 р.), "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" (1996 р.), "Про зовнішньоекономічну діяльність" (1991 р.), "Про загальні засади створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон" (1992 р.), "Про господарські товариства" (1991 р.) тощо. Крім того, діють низка указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, які формують політику державного регулювання інвестиційної діяльності в нашій країні [8, с. 83].

Після перегляду та аналізу інвестиційного законодавства України, можна зробити висновок, що на сьогоднішній день в Україні не встановлено результатів інвестування як об'єкта регулювання і не забезпечено методичної основи для конструктивного регулювання інвестиційної діяльності за результатами.

Все-таки зазначені положення Закону не відображають повною мірою форми та засоби, що має застосувати держава для активації інвестиційної діяльності, спрямованої на модернізацію реального сектору економіки та забезпечення сталого економічного розвитку.

Ми погоджуємось з думкою О.М. Вінник про недосконалість Закону щодо визначення форм та засобів, що застосовує держава у сфері інвестиційної діяльності

взагалі і щодо державного інвестування зокрема. Науковець стверджує, що як організатор господарського життя в суспільстві, в т.ч. його складової — сфери інвестування, держава застосовує такі форми:

— нормативне регулювання — встановлення правил організації та здійснення інвестування в Україні за участю суб'єктів, що функціонують на базі будь-яких форм власності;

— поточне — управління сферою інвестування (видача дозволів, ліцензій реєстрація іноземних інвестицій, окремих видів договорів інвестиційного характеру, проведення державної експертизи інвестиційних проектів);

— контроль — (перевірка відповідності діяльності інвесторів, виконавців та інших учасників інвестиційних відносин встановленим правилам, нормам і нормативам, виявлення правопорушень та застосування до порушників заходів впливу з метою усунення негативних наслідків неправомірної поведінки та відновлення попереднього — до вчинення правопорушення — стану інвестиційних відносин);

— програмування та прогнозування (в залежності від сфери інвестування — державний сектор економіки чи інші сектори) [1].

Основи законодавства поширюються на велике коло інвестицій, охоплюючи всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та іншої діяльності, у результаті якої утворюється прибуток або соціальний ефект.

Кабінет Міністрів України 29 вересня 2010 року схвалив Концепцію Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011—2015 роки, де передбачено проведення активної державної політики із стимулювання розвитку інвестиційної діяльності в Україні, зокрема на засадах розвитку системи державних інвестицій, підвищення ефективності та посилення прозорості функціонування механізмів державно-приватного партнерства та стимулювання залучення приватних інвестицій у реальний сектор економіки. Реалізація активної державної політики сприятиме збалансованому розвитку державного та приватного сектору, концентрації зусиль на пріоритетах розвитку, підвищенню привабливості об'єктів інвестування, створенню умов як для прямої участі держави в інвестуванні, так і непрямой шляхом стимулювання залучення інвестицій [2].

ВИСНОВКИ

У цілому державне регулювання у сфері інвестування реалізується з урахуванням багатьох економічних чинників, які вміщують елементи формування джерел інвестицій, формування умов реалізації інвестування та стимулювання залучення інвестиційних ресурсів в економіку країни.

Перехід України на нову форму економічних відносин, що базується на ринкових методах, спричиняє необхідність вирішення нових завдань, пов'язаних з економічним розвитком регіонів та економіки країни. Створення сприятливого інвестиційного клімату — головна умова успішної політики залучення та використання іноземного капіталу в економіці України. Пряма підтримка державного рівня та інтенсивності інвестиційних про-

цесів в економіці, на наш погляд, є вирішальною умовою структурної перебудови. Саме вона дає конкретні результати у перспективі досягнення і підтримки стабільних темпів економічного зростання країни. Основними напрямками подальших досліджень є розширення інформаційної бази щодо процесу державного регулювання інвестиційної діяльності як моделі функціонування інвестиційного механізму.

Література:

1. Вінник О.М. Інвестиційне право: навчальний посібник 2-ге вид. — К.: Правова єдність, 2009. — С. 69.
2. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011—2015 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 року № 1900-р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1900-2010-p>
3. Музиченко А.С. Державне регулювання інвестиційної діяльності // формування ринкових відносин в Україні. — 2004. — № 9. — С. 46—53.
4. Пешков А.В. Інвестиції: їх значення, види та форми // Інвестиції: практика та досвід — 2007. — № 1. — С. 5—6.
5. Музиченко А.С. Інвестиційна діяльність в Україні: навчальний посібник. — К.: Кондор, 2005. — 406 с.
6. Удалих О.О. Управління інвестиційною діяльністю промислового підприємства: навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2006. — 292 с.
7. Будаев А.А. Инвестиционное законодательство Украины // Финансовая консультация. — 2007. — № 6. — С. 9—11.
8. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 р. № 1560 // ВВР України. — 1991. — № 47. — Ст. 646.

References:

1. Vinnyk, O.M. (2009), Investytsijne pravo [Investment Law], Pravova iednist', Kyiv, Ukraine.
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2010), "Resolution "On approval of the Concept of the State Target Economic Program on development of investment activity for 2011—2015", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1900-2010-p> (Accessed 20 Nov 2015).
3. Muzychenko, A.S. (2004), "State regulation of investment activity", Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini, vol. 9, pp. 46—53.
4. Pieshkov, A.V. (2007), "Investment: their values, types and forms", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 1, pp. 5—6.
5. Muzychenko, A.S. (2005), Investytsijna diial'nist' v Ukraini [The investment activity in Ukraine], Kondor, Kyiv, Ukraine.
6. Udalykh, O.O. (2006), Upravlinnia investytsijnoiu diial'nistiu promyslovoho pidpriemstva [Management of investment activity of industrial enterprise], TsUL, Kyiv, Ukraine.
7. Budaev, A.A. (2007), "The investment legislation of Ukraine", Finansovaja konsul'tacija, vol. 6, pp. 9—11.
8. Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "On investment activity", VVR Ukrainy, vol. 47. *Стаття надійшла до редакції 09.12.2015 р.*